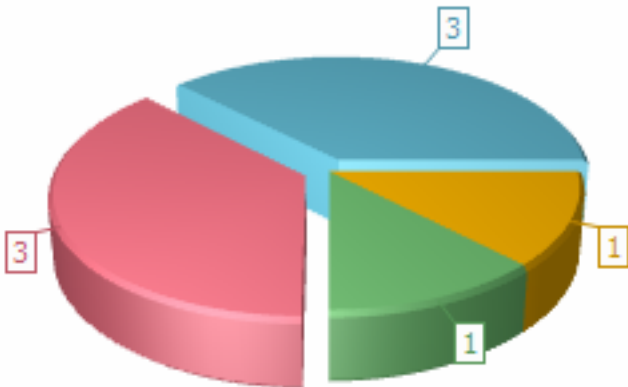

Poročilo
medijskih objav

05.01.2026

Objave v poročilu:

3. 01. 2026	Delo	Stran/Termin: 16	SLOVENIJA
Naslov:	Od Cezannovih kopalcev do zapackanih rjuh Tracey Emin		
Vsebina:	Umetnost Nabor večjih in vidnejših razstav, ki sijih bo v prvi polovici leta mogoče ogledati v muzejih in galerijah po Evropi		
Avtor:	Pia Prezelj		
Rubrika, Oddaja:	KULTURA	Žanr: POROČILO	Naklada: 16.187,00
Gesla:	ARHITEKTURA, ARHITEKT		
3. 01. 2026	Delo	Stran/Termin: 19	SLOVENIJA
Naslov:	Kot da že od nekdaj stoji tam		
Vsebina:	Ambienti 2025 Stara nova vila, nov prizidek k stari šoli, prva obnova muzejskega kompleksa, dom za starejše in samograditeljstvo, kije lahko navdih		
Avtor:			
Rubrika, Oddaja:	AMBIENTI	Žanr: POROČILO	Naklada: 16.187,00
Gesla:	ARHITEKTURA, ARHITEKT, HIŠA ARHITEKTURE		
3. 01. 2026	Večer	Stran/Termin: 12	SLOVENIJA
Naslov:	Plavajoče savne ali srednjeveška trdnjava?		
Vsebina:	Oulu(Finska) in Trenčin(Slovaška)– program, ambicije, kulturni kontekst in znamenitosti		
Avtor:	Petra Vidali		
Rubrika, Oddaja:	KULTURA	Žanr: POROČILO	Naklada: 17.789,00
Gesla:	ARHITEKTURA, ARHITEKT		
3. 01. 2026	Delo - Sobotna priloga	Stran/Termin: 32	SLOVENIJA
Naslov:	Sončna cementarna		
Vsebina:	Novi habitat ne nastane čez noč- je rezultat vzdrževanja, saniranja, čiščenja, sodelovanja in dolgoročnega načrtovanja.		
Avtor:	BOŠTJAN VUGA		
Rubrika, Oddaja:	POMISLEKI	Žanr: KOMENTAR	Naklada: 48.354,00
Gesla:	URBANIZEM		

3. 01. 2026 Delo

Stran/Termin: 16

Naslov: Od Cezannovih kopalcev do zapackanih rjuh Tracey Emin

Avtor: Pia Prezelj

Rubrika/Oddaja: KULTURA

Žanr: POROČILO

Površina/Trajanje: 1.509,05

Naklada: 16.187,00

Gesla: ARHITEKTURA, ARHITEKT

Od Cézannovih kopalcev do zapackanih rjuh Tracey Emin

Umetnost Nabor večjih in vidnejših razstav, ki si jih bo v prvi polovici leta mogoče ogledati v muzejih in galerijah po Evropi

ART VITAL: 12 LET TANDEMA ULAY/MARINA ABRAMOVIČ

Galerija Cukrarna, Ljubljana
do 3. maja

Konec lanskega novembra je bila v Ljubljani odprta ena od najprelomnejših razstav tandema Ulay – Marina Abramović. *Art Vital* prek videov, fotografij, objektov iz performansov in reperformansov, risb, skic, pisem, dokumentarnih in dnevnih zapisov prinaša prvi resnejši vpogled v obdobje med letoma 1976 in 1988, v znamenitih dvanajst let skupnega življenja in dela temeljnih akterjev performativne umetnosti. Njuna dela, prelomna za zgodovino performansa, so preizpraševala medsebojno ranljivost, odpornost in soodvisnost ter kazala intenziven preplet skupnega življenja in ustvarjalnega procesa. Ob tem sta umetnika pet let živela in potovala v Citroënovem kombiju, prav tako vključenem v postavitev, ki se razprostira po vseh prostorih in nadstropjih Cukrarne. Kot je pred odprtjem za *Delo* povedala Marina Abramović, je bilo »teh dvanajst let kot vse življenje. Nekateri ljudje od rojstva do smrti doživijo toliko, kolikor sva midva v tem obdobju. [...] Ni nama bilo treba plačevati najemnine, nisva imela računov za telefon, ničesar drugega nama ni bilo treba početi kot živeti v avtomobilu in ustvarjati.« Razstavo, ki je nastala v sodelovanju s Fundacijo Ulay in arhivom Marine Abramović, sta kurirali Alenka Gregorič in Felicitas Thun-Hohenstein.

FOTO JOŽE SUHADOLNIK

CÉZANNE

Fundacija Beyeler, Basel – Riehen
od 25. januarja do 25. maja

Fundacija Beyeler, eden od najpomembnejših prostorov moderne in sodobne umetnosti tako v Švici kot v Evropi, ki sta ga leta 1982 ustanovila zbiratelj in galerista Ernst in Hildy Beyeler (stavbo je zasnoval italijanski arhitekt Renzo Piano, med drugim avtor znamenite londonske Črepinje), vstopa v novo leto z razstavo, posvečeno Paulu Cézannu. Obsežna postavitev, ki vključuje okoli osemdeset oljnih slik in akvarelov, se osredotoča na zadnje in najpomembnejše obdobje umetnikove kariere ter izpostavlja glavne teme in motive njegovih poznih let, med njimi tihožitja, portrete, krajine in prizore kopalcev. K Cézannu razstava ne pristopa le kot k pionirju moderne umetnosti, ki nas vedno znova uči videti svetlobo in barvo, temveč tudi kot k enemu od glavnih gradnikov zbirke fundacije. Slednja obsega okoli štiristo del impresionizma, moderne in sodobne umetnosti ter nabor etnografskih predmetov, vanj so vključena tudi številna Cézannova dela, ustvarjena med letoma 1904 in 1906. Postavitev bo poleg številnih mednarodnih posojil tudi refleksija zbirateljske in razstavne politike fundacije.

Na fotografiji Paul Cézanne: *Sedem kopalcev*, 1900, Fundacija Beyeler

METAMORFOZE

Rijksmuseum, Amsterdam
od 13. februarja do 7. junija
Galerija Borghese, Rim
od 22. junija do 20. septembra

Monumentalna dvodelna razstava, sprva na ogled v Amsterdamu in zatem – v nekoliko drugačni konfiguraciji – v Rimu, Ovidijeve *Metamorfoze* postavlja v središče zgodovine evropske likovne umetnosti in evropske misli kot takšne. Rimski pesnik Publij Ovidij Nazon je v najslavnejšem delu, ki je izpisano v 12.000 heksametrih in razdeljeno v petnajst knjig nastalo okoli 8. stoletja, razgrnil teme, pri katerih se že stoletja napajajo slikarstvo, kiparstvo in grafika, so poudarili v Rijksmuseumu in Galeriji Borghese. Vprašanja strasti, želje, ljubosumja, maščevanja, pravičnosti, kazni, ponižanja in zvijače na razstavi združujejo več kot 80 mojstrov in iz svetovnih zbirk, od Tiziana in Caravaggia do Rodina, Magritta, Brâncușija in Louise Bourgeois, ki vse tako ali drugače izhajajo iz Ovidijevih nemalokrat nasilnih telesnih, moralnih, spolnih, statusnih in drugih preobrazb ter jih ob tem preigravajo. Kot sta ob premieri *Metamorfoz* v SNG Maribor v sezoni 2019/20 zapisala pesnika in gledališka ustvarjalca Jan Krmelj in Tibor Hrs Pandur, je Ovidij »spojil človeško, božje in živalsko ter pokazal, da je zgodovina spirala, v kateri se arhetipi človeške ekstaze in trpljenja vračajo v novih preoblikah, a nič lažji in nič manj razumljivi vsakemu novemu času«. Na fotografiji Michele Tosini: *Leda*, 1560–1570, Galerija Borghese

TRACEY EMIN: DRUGO ŽIVLJENJE

**Tate Modern, London
od 27. februarja do 31. avgusta**

Britanska umetnica Tracey Emin velja za eno od največjih predstavnic sodobne umetnosti, katere opus se razpenja čez več kot štiri desetletja drznega, intenzivnega ustvarjanja. Umetnici, ki jo splošna javnost morda najbolj pozna po znamenitem delu *Moja postelja* iz leta 1998 – umetniščini lastni postelji, polni kondomov, praznih steklenic vodke, robčkov, škatlic cigaret in zavojčkov tablet –, se Tate Modern poklanja z največjo pregledno razstavo njenega dela doslej. Kot poudarjajo, je »njena zavezanost neposredni samoizpovedi preobrazila naše razumevanje tega, kaj umetnost lahko je, in še danes vpliva na aktualno umetniško produkcijo. S slikami, videi, tekstili, kipi, instalacijami in besedili Tracey Emin še naprej premika meje ter žensko telo uporablja kot orodje za raziskovanje ljubezni, strasti, bolečine, travme in osebne rasti.« Umetnica, ki s surovostjo in izpovednostjo briše ločnico med zasebnim in javnim, se bo na razstavi predstavila z več kot 90 deli, v središču bosta prav instalaciji *Moja postelja* in *Izganjanje zadnje slike, ki sem jo kdaj ustvarila* (*Exorcism of the Last Painting I Ever Made*) iz leta 1996. Slednja dokumentira tri tedne, v katerih se je umetnica zaprla v stockholmsko galerijo in poskušala razrešiti svoj odnos do slikarstva, ki ga je šest let prej (po težki izkušnji splava) opustila. Na fotografiji Tracey Emin: *Moja postelja*, 1998, Saatchi Gallery/Prudence Cumming Associates

BRÂNCUȘI

**Nova narodna galerija, Berlin
od 20. marca do 9. avgusta**

V Romuniji rojeni Constantin Brâncuși, čigar prepoznavna kiparska govorica se je razvijala v Parizu od leta 1907, velja za enega od najpomembnejših kiparjev 20. stoletja. Tako ne preseneča, da razstava *Brâncuși* nastaja v sodelovanju s pariškim Pompidoujevim centrom in je prva velika predstavitev tega kiparskega mojstra v Nemčiji po več kot petdesetih letih. Z več kot 150 skulpturami, fotografijami, videi, risbami in redko videnim arhivskim gradivom iz Pompidoujevega centra ter drugih javnih in zasebnih mednarodnih zbirk bo postavitev nudila doslej najboljše pregled Brâncușijevega večplastnega opusa, poleg znamenitih del, kot so *Poljub*, *Ptica v prostoru* in *Speča muza*, bo vključevala tudi delno rekonstrukcijo kiparjevega ateljeja. Slednjega si bo prvič, odkar ga je Brâncuși leta 1957 zapustil francoski državi, mogoče ogledati zunaj Pariza. Razstava, umeščena v kultni stekleni paviljon Miesa van der Roheja (gre za zadnji večji projekt tega znamenitega nemško-ameriškega arhitekta), bo skozi raziskovanje Brâncușijevih variacij motivov in poigravanja z materiali razveselila tako dolgoletne ljubitelje pionirja kiparske abstrakcije kot tudi tiste, ki se bodo z njegovimi izčiščenimi, organskimi formami srečali prvič.

FOTO H. VÉRONÈSE/POMPIDOUEV CENTER

NOVA POSTAVITEV: TEKSTILI IN PREPROGE

Muzej uporabnih umetnosti (MAK), Dunaj
od 25. marca do 31. decembra

Naši severni sosedi bodo v prihajajočem letu ponudili širok in raznolik nabor razstav – v Albertini si bo na primer mogoče ogledati postavitev *KAWS: umetnost in stripi*, ki bo predstavljala dela ameriškega umetnika in oblikovalca Briana Donnellyja, v muzeju Heidi Horten Collection bo na ogled *Animalia: o živalih in ljudeh*, Belvedere 21 z razstavo *Pridi, sedi, ostani* predstavlja kitajsko sodobno umetnico Miao Ying, Umetnostnozgodovinski muzej pa prinaša dela italijanskih slikarjev 18. stoletja Canaletta in Bellotta, znanih po vedutah Benetk, Rima, Londona in Dunaja. Morda najzanimivejša bo nova, predružačena stalna postavitev tekstilov in preprog v Muzeju uporabnih umetnosti (MAK), pod katero se podpisuje mednarodno uveljavljeni oblikovalski studio FormaFantasma. Ta zbirka je namreč ena od najdragocenejših in najobsežnejših tovrstnih zbirk na svetu; združuje predmete od pozne antike do danes, od evropskih do vzhodnoazijskih tekstilov, s posebnim poudarkom na perzijskih in mameluških preprogah iz 16. in 17. stoletja. Kot poudarjajo v muzeju, velike vitrine in sistem predalov zagotavljajo redno menjavanje razstavljenih eksponatov, obiskovalcem pa omogočijo, da pobliže spoznajo tekstilne tehnike ter doživijo lepoto in krhkost zbirke.

FOTO KRISTINA WISSIK/MAK

HILMA AF KLINT

Grand Palais, Pariz
od 6. maja do 30. avgusta
Pretekle jeseni zaradi obnove zaprt Pompidoujev center v novem letu svoj program delno seli v Grand Palais, pri čemer bo Hilma af Klint nedvomno dolgoročno najpomembnejša razstava tega programa. Monumentalna postavitev namreč pomeni zapoznelo, a nujno institucionalno priznanje in kanonizacijo te švedske umetnice, ki je od leta 1906 – mnogo pred uveljavljenimi figurami abstrakcije, kot sta Kandinski in Malevič – postavljala temelje abstraktne umetnosti in razvijala bogat opus drznih »protoabstraktnih« kompozicij. Njena dela ne pretresajo le uveljavljene kronologije razvoja moderne umetnosti, ampak tudi idejo, da je abstrakcija izrasla iz formalnih inovacij; umetnica je namreč v veliki meri izhajala iz svojega raziskovanja misticizma ter seans in drugih ezoteričnih praks (njene slike je mogoče brati tudi kot upodobitev kompleksnega duhovnega imaginarija). Hilma af Klint je z združevanjem geometrije, intenzivnih barvnih ploskev in organskih motivov napovedala krovne slikarske tokove 20. stoletja. Razstava v Grand Palais se bo poleg njenih znamenitih serij in ciklov, kot je cikel *Tempeljske slike*, ki obsega 193 del, osredotočila tudi na umetništvo vplive (od ezoterike do folklorne, botanike in znanosti) ter vprašanje obravnave in vloge umetnic v zgodovini umetnosti.
Na fotografiji Hilma Af Klint: *Odraslost*, 1907, Moderna Museet/Fundacija Hilma af Klint

Priprava **PIA PREZELJ**

61. BENEŠKI BIENALE: V MOLU

več lokacij po Benetkah
od 9. maja do 22. novembra
Mednarodna umetniška razstava *Beneški bienale* bo letos v Vrtovih, Arzenalu in na različnih lokacijah po Benetkah potekala v kuratorski zasnovi kamerunsko-švicarske kuratorke Koyo Kouoh, enega od osrednjih glasov svetovne umetnostne scene zadnjih dveh desetletij, ki je od leta 2019 delovala kot izvršna direktorica in glavna kuratorka Zeitz MOCAA v Cape Townu, največjega muzeja sodobne umetnosti v Afriki. Kuratorka je od sredine oktobra 2024 do začetka maja 2025 intenzivno razvijala kuratorsko zasnovo bienala – načrtovala je njen diskurzivni okvir, izbrala umetnike ter avtorje kataloga, oblikovala grafično identiteto razstave in arhitekturo razstavnih prostorov ter vzpostavila dialog s povabljenimi umetniki –, nato pa 10. maja nenadno umrla. Po njeni smrti in s podporo njene družine so se na bienalu odločili njeno zasnovo, usmerjeno v idejo molovskih umetniških leg, izpeljati do konca »z namenom ohraniti, okrepiti in širiti njeno delo«. O slovenski predstavnici ali predstavniku lahko za zdaj ugibamo, je pa predlanskim Slovenijo na bienalu zastopala konceptualna umetnica Nika Špan (kurator Vladimir Vidmar) s skulpturalno-arhitekturnim projektom *Vrtna skrivnost zate* (*Garden Secret for You*).
FOTO BENEŠKI BIENALE

V ITALIJANSKEM SLOGU: ŠPANIJA IN SREDOZEMLJE

Muzej Prado, Madrid

od 26. maja do 20. septembra

Španski muzej Prado bo pozno pomlad in poletje zaznamoval z razstavo, ki prinaša širok zgodovinski pregled, namesto posamičnega avtorskega glasu ali umetnostne smeri pa postavlja v ospredje preplete in predrugačenja slogovnih, formalnih in motivnih tokov, ki so v 14. in zgodnjem 15. stoletju prevevali Sredozemlje. Postavitev, ki bo poleg slikarstva in kiparstva vključevala še ključne vezene, iluminirane rokopise, srebrnino, zlatnino in druge predmete, bo razgrnila, kako je Iberski polotok sprejemal, vpiljal in preoblikoval italijanske umetniške modele ter kaj je izraslo iz tega presečišča simbolike, motivov, materialov, tehnik in znanj. Pokazala bo, kako so na širitev in razvoj umetnosti po Sredozemlju vplivale tedanje trgovske, diplomatske in cerkvene mreže, kot poudarjajo v muzeju, pa si želijo z razstavo predrugačiti tudi »razumevanje gotskega Sredozemlja in njegove umetnostne ekonomije« ter poudariti pomen ne posamičnih centrov moči, temveč razvejenih mrež, ki so prečile tako državne kot jezikovne meje. K slednjemu bo pripomogla tudi mednarodna konferenca, ki bo pod okriljem razstave v Pradu potekala novembra. Na fotografiji Jaume Serra: *Devica iz Tobeda*, ok. 1368–1371, Muzej Prado

Naslov: Kot da že od nekdaj stoji tam

Avtor:

Rubrika/Oddaja: AMBIENTI

Žanr: POROČILO

Površina/Trajanje: 1.459,80

Naklada: 16.187,00

Gesla: ARHITEKTURA, ARHITEKT, HIŠA ARHITEKTURE

Kot da že od nekdaj stoji tam

Ambienti 2025 Stara nova vila, nov prizidek k stari šoli, prva obnova muzejskega kompleksa, dom za starejše in samograditeljstvo, ki je lahko navdih

Javni objekti, zasebne gradnje, pre-nove spomenikov, dozidave k starim objektom, novogradnje na temelju pogorelih hiš, **arhitektura** v ekstremnih razmerah, mestne znamenitosti, ki so potrebovale reinterpretacijo, obnove s srcem, znanjem in dušo ... Vse to so bili ambienti, ki smo jih predstavljali v lanskem letu. Izbrali smo nekatere od njih, ki so nam tako ali drugače lahko navdih.

Vila Muhr, Bohinj

Z interpretacijo stavbne dediščine je **arhitektom** uspelo doseči, da se hiša na prvi pogled zdi, kot da je že od nekdaj tam.

Potem ko se je že pred desetletjem podrla streha Muhrove vile v Bohinju in je nato ta lovska kočica dunajskega trgovca s premogom Adolfa Muhra s preloma stoletja dokončno propadla, se je po prenovi po načrtih biroja Ofis **arhitekti** vrnila v življenje kot hotelček s štirimi suitami.

Vilo Muhr je leta 1902 kot lovski počitniški objekt zgradil dunajski veletrgovec

»Slovenija ima zelo bogato tradicijo stavbarstva, ki se je v alpskih predelih razvila iz kljubovanja ekstremnim gorskim razmeram in še ponuja številne uporabne rešitve.«

ŠPELA VIDEČNIK

Adolf Muhr. Med letoma 1882 in 1919 je imel v lasti tudi Blejski grad in je na Bledu zgradil kar dve vili; leta 1885 pod župno cerkvijo oziroma pod gradom vilo, prav tako poimenovano Muhr, ki je pogorela leta 1892, tega leta pa vilo Ilsenheim oziroma sedanjo vilo Rog, pojasnjuje Nataša Ulen.

Ker od objekta ni ostalo skoraj nič, je bil za **arhitekto** velik izziv, kako oblikovati novega, tudi zato, ker je v središču kraja in je veliko ljudem ostal v spominu.

»Sodobni **arhitekturni** pristop veleva, da morajo biti danes zgrajeni objekti v duhu sodobnega časa, a nam je z interpretacijo stavbne dediščine vendarle uspelo doseči, da se ta hiša na prvi pogled, ko se pe-lješ mimo, zdi, kot da že od nekdaj stoji tam. Če jo pogledaš podrobneje, pa opaziš, da je vendarle sodobno oblikovana, tako pri povezavah lesa kot pri ornamenti-ki,« pravijo v biroju Ofis. Gabariti, orientacija in pozicija tako strehe kot objekta so ostali kot pri prvotnem objektu s preloma stoletja. Prvotni kamen, ki je gradil pritličje, so ponovno uporabili tudi v pritličju novega objekta, zgornji del pa je lesen z lesenimi ganki. **Arhitektka** Špela Videčnik je poudarila, da ima Slovenija zelo bogato tradicijo stavbarstva, ki se je v alpskih predelih razvila iz kljubovanja ekstremnim gorskim razmeram in še zdaj ponuja številne uporabne rešitve za ta območja.

Tehniški muzej Slovenije, Bistra pri Vrhniki

Kulturnozgodovinski objekt nikoli ni bil celovito prenovljen, zato je napovedana obnova težko pričakovana.

Je najbolj prepoznavna lokacija med slovenskimi muzeji. Če rečemo, da gremo v Bistro, vsi vemo, da gre za Bistro pri Vrhniki, samostan iz 13. stoletja, ki je zdaj tehniški muzej. Ustanovljen je bil leta 1951, da evidentira, dokumentira, zbira in hrani tehniško kulturno dediščino, spomenike in znamenitosti na območju Slovenije. Po prenovi bomo v Bistro lahko hodili vse leto, januarja in februarja je še zaprta.

Ker je projekt kompleksen, bo pre-nova potekala v več fazah. Obsegala bo tako gradbena dela kot vsebinsko pre-novo stalne zbirke. Začeli so z obnovo oranžerije, ki je po mnenju dediščinske stroke unikum pri nas. Nastala bosta dva razstavna prostora, v katerih načrtujejo predstavitev desetih ogroženih živalskih vrst ter kabinet čudes s razstavno postavitvijo, ki bo vključevala vsa obiskovalčeva čutila.

Obnova naj bi se končala konec leta in naj bi stala dobra dva milijona evrov. Koliko časa bo potrebnega za celovito pre-novo, ni jasno, a gotovo lahko priča-

kujemo daljše obdobje. Leta 2022 je bil projekt ocenjen na 20 milijonov evrov, nova ocena ni znana. Po prenovi, kot je zastavljena, bodo v Bistro preselili tudi celoten kolektiv muzeja (31 zaposlenih), zdaj sta namreč uprava in večina kustosov v Ljubljani.

Projekt vodi **arhitektka** in profesorica Maruše Zorec, ki je za revitalizacijo hi-storičnih objektov prejela že več nagrad, tudi Prešernovo. Povedala je, da je tehniški muzej eden zahtevnejših projektov tudi za njihov biro. »Težko je sicer primerjati spomenike kulturne dediščine med seboj, saj je vsak edinstven. Bistra, nekdanja kartuzija, je po tipologiji morda najbolj podobna samostanu v italijanski dolini Pustertal, ki smo ga pred kratkim prenovili v dom za starejše. V obeh primerih gre za zahteven program, ki ga je treba umestiti v obstoječo lupino in zanj v njej zagotoviti sodobne in primerne pogoje delovanja tako, da ne ranimo avtentične substance.«

Samograditeljska hiša ob robu gozda in mesta, Ljutomer

Samograditeljstvo je velika avantura in ni za vsakogar, naročniki imajo pogo-sto finančno in časovno preveč optimističen načrt.

Hiša, ki je bila nominirana za nagrado piranesi, leži nad Ljutomerom, na lokaciji ob robu gozda in mesta. Tu je že stal približno stoletje star objekt, a ga zaradi dotrajanosti ni bilo mogoče ohraniti, zato so se odločili za novogradnjo. Naročnika, takrat še mlad par, zdaj starša treh otrok, sta si želela hišo z veliko toplote, domačnosti in dobro zasnovanega ambien-ta, a ker so se gradnje lotili ravno sredi pandemije, pomanjkanja in hitrega dra-ženja gradbenih materialov, se je križno možnična lesena konstrukcija izkazala za predrago, zato so začeli razmišljati o klasični gradnji.

Toda ko so **arhitekti** na novo izrisali načrt iz opečnatih zidakov, so ugotovili, da bi morali zaradi njihove debeline in slabšega izkoristka pozidati 22 kvadratov bruto večjo površino, zaradi debeline zidov pa bi za povrhu izgubili eno sobo. Lastnik je dodal, da bi morali poleg tega spremeniti še gradbeno dokumentacijo,

»Odločala sva se med hišo na ključ, klasično gradnjo in tistim, kar želiva, z veliko lastnega angažmaja. Četudi je bilo stresno in naporno, smo tudi danes, ko v njej bivamo približno dve leti in pol, enako navdušeni.«

TADEJ BOGDAN

kar bi stalo še od 20.000 do 30.000 evrov, pa tudi gradnja bi se gotovo zavlekla za najmanj leto dni.

Obveljalo je, da bodo raje več odšteli za konstrukcijo in prihranili kje drugje, dolgoročno so tako pridobili več. Lesena konstrukcija je omogočila, da so notranjost hiše lahko pustili iz naravnega lesa brez dodatnih oblog, zunanost so predvideli v kontrastni črni barvi – lesenih panelih, zaščitenih s starodavno japonsko tehniko žganja lesa.

Na vprašanje, ali bi si samograditelj hiše po tej izkušnji, ko pogleda nazaj, še upal lotiti takšnega projekta, je Tadej Bogdan odgovoril: »Tako gotovo ne. Odločala sva se med hišo na ključ, klasično gradnjo in tistim, kar želiva, in z veliko lastnega angažmaja. A ko premisliš, četudi je bilo stresno in naporno, smo tudi danes, ko v njej bivamo približno dve leti in pol, enako navdušeni.«

Nov prizidek OŠ Prule, Ljubljana

S prenovbo bo šola dobila nov vhod z Janežičeve ulice, potem ko so stoletje učenci vstopali skozi labirint hodnikov in stopnišč.

Eno najbolj znanih ljubljanskih osnovnih šol, osnovno šolo Prule, ki se ponaša s 114-letno zgodovino, čaka celovita prenova; gradnja novega prizidka s telovadnico in novo vhodno avlo, ki bo s še nekaj drugimi spremembami in selitvami učilnic povsem spremenila šolski vsakdanjik.

Cilj prenove ni zgolj formalna prenova tkiva, temveč tudi reorganizacija

prostorov, s katero bo prostor šole jasno organiziran, bolj funkcionalen in prijetnejši tako za učence kot učitelje. Z novim prizidkom in notranjim atrijem bo šola dobila povsem nov zagon, meni arhitekt Miha Dobrin, ki je predlagal vzpostavitev novega vhoda v šolo. Glavni vhod je že več kot stoletje z ulice Prule, v pritličje se je treba povzpeti tri metre visoko, od tam pa v labirint hodnikov in stopnišč. Z vidika uporabnikov, učencev in zaposlenih, je to zelo nepraktično, za gibalno ovirane pa nepremagljiva ovira.

Novi vhod brez nivojskih razlik bo urejen z Janežičeve ulice. S premišljeno rešitvijo so arhitekti med starim šolskim poslopjem in novim prizidkom ustvarili naravno osvetljeno trietažno avlo, notranji atrij oziroma trg, kjer se bodo križale poti vseh. Kot na kakšnem italijanskem trgu se bo prostor odpiral po sekvencah; iz avle bodo komunikacijske poti vodile v vse prostore šole. Notranji atrij je imel najprej predvideno v celoti zastekljeno kupolo, z racionalizacijo projekta pa jo je nadomestila mreža strešnih oken. V

»Z novim prizidkom in notranjim atrijem bo šola dobila povsem nov zagon.«

MIHA DOBRIN

notranjem atriju bo prostor izmenjave, priložnost za spletnje simpatije. Sem se bodo učenci lahko umaknili med odmorom, tu bodo lahko počakali tudi s knjigo v roki, našteva sogovornik. V pritličju prizidka, neposredno ob novem glavnem vходу, bo namreč umeščena knjižnica, ki so jo arhitekti učencem s tem postavili v nezaveden fokus. Čeprav bo sedanji glavni vhod po prenovi namenjen le zaposlenim, je sogovornik prepričan, da bodo tudi učitelji in drugo šolsko osebje v šolo vstopali skozi novi vhod.

Dom starejših, Izola

Gradnjo doma za približno 150 stanovalcev načrtujejo za letos, na natečaju

je zmagala rešitev birojev Pilot projekt in Curk arhitektura.

Dom je previden ob parku na robu mestnega jedra, na zgornji strani Prešernove ceste, ob kateri vodi markanten pinijev drevored, ki deluje kot močna prostorska os in tvori mejo ožjega središča Izole. Območje zdaj naseljujejo vrtnički in objekti večjega merila, na drugi strani ceste pa stanovanjska gradnja manjšega merila. Lokacijo zaznamuje tudi (kolesarska) pot Parenzana. Arhitekt Lenart Piano je povedal, da je bilo umeščanje doma za približno 150 stanovalcev, kar predstavlja velik program, na zemljišče trikotne oblike zaradi relativno velikega volumna kar težavno. Ker bi zaradi svoje velikosti lahko deloval zelo impozantno, so se odločili, da ga razdelijo na dva enaka stolpca. S tem so ga približali merilu okoliške stanovanjske pozidave. Z zamikom stolpcev so pridobili vhodni trg, mestni javni prostor, ki tvori razširitev ob Prešernovi cesti, ki je zelo linearna, za stavbo pa s tem ustvarili zaledni park, ki ga lahko uporablja tudi širša javnost oziroma zunanji sprehajalci. V neposredni bližini je večje parkirišče, zato stavbe ni bilo treba prilagajati podzemni garaži; parkirna hiša namreč zelo omeji konstrukcijsko zasnovo objekta.

Največ pozornosti so namenili premisleku, kako in kam umestiti število predvidenih sob na posamezno gospodinjstvo enoto, saj je natečajna naloga predvidevala zgornjo dopustno mejo stanovalcev v vsaki gospodinjstvi skupini, hkrati pa skupni prostori niso bili sorazmerno povečani. Preveliko število sob ob premalo skupnih prostorov je arhitekta sililo v zasnovo s hodniki, a so se temu želeli izogniti. »Hodniki v domu za starejše so kot neka interna ulica, vendar imajo stanovalci pogosto težave s premikanjem, zato morajo biti hodniki razširjeni. Imeti morajo elemente kotičkov, skupnih prostorov, kjer se lahko kaj dogaja ali pa kamor se človek lahko umakne. Zato smo, da bi pridobili večje skupne prostore, nekoliko spremenili razporeditev sob, soba manj v vsaki etaži pa nam je omogočila, da smo naredili bivalno okolje bolj domače in manj institucionalno,« je pojasnil Piano.

Ker od prvotne vile Muhr ni ostalo skoraj nič, je bil za arhitekta velik izziv, kako oblikovati novo, tudi zato, ker je vila v središču kraja in je veliko ljudem ostala v spominu.
FOTO MIRAN KAMBIČ

Cilj prenove osnovne šole Prule ni zgolj formalna prenova obstoječega tkiva, ampak tudi reorganizacija prostorov. FOTO ARHIV [ARHITEKTI DOBRIN](#)

Samograditelja, takrat še mlad par, sta si želela hišo z veliko toplino, domačnosti in dobro zasnovanega ambienta. FOTO STRIP LAB

Po prenovi bodo v Bistro preselili tudi celoten kolektiv muzeja (31 zaposlenih). Zdaj so uprava in večina kustosov v Ljubljani. RAČUNALNIŠKI PRIKAZ ARREA

Največ pozornosti so arhitekti doma starejših v Izoli namenili premisleku, kako in kam umestiti število predvidenih sob. RAČUNALNIŠKI PRIKAZ PILOT PROJEKT IN ČURK ARHITEKTURA

Naslov: Plavajoče savne ali srednjeveška trdnjava?

Avtor: Petra Vidali

Rubrika/Oddaja: KULTURA

Žanr: POROČILO

Površina/Trajanje: 824,92

Naklada: 17.789,00

Gesla: ARHITEKTURA, ARHITEKT

EVROPSKI PRESTOLNICI KULTURE 2026

Plavajoče savne ali srednjeveška trdnjava?

Oulu (Finska) in Trenčín (Slovaška) – program, ambicije,
kulturni kontekst in znamenitosti

 Petra Vidali

Naziv Evropska prestolnica kulture (EPK) podeljuje Evropska unija od leta 1985 tistim mestom, ki kulturo uporabljajo kot katalizator za ustvarjalnost, socialno kohezijo, turizem in dolgoročni urbani razvoj. Ali je to realnost ali želja, ki jo kandidatke za naziv zapišejo v program, lahko presodite na primerih EPK Maribor 2012 in EPK Nova Gorica 2025. Za leto 2026 sta prestolnici Oulu in Trenčín.

Oulu - kulturne podnebne spremembe

Program Ouluja za leto 2026 je zavrt v ambiciozno temo Kulturne podnebne spremembe. Koncept presega okoljska vprašanja in poudarja vlogo kulture pri oblikovanju prilagajanja, odpornosti in prihodnje usmeritve družbe. Organizatorji pojasnjujejo, da gre pri kulturnih podnebnih spremembah za širjenje tega, kako ljudje vidijo in doživljajo kulturo, spodbujanje ustvarjalnosti in trajnostnega razvoja ter negovanje bolj odprte in povezane Evrope.

Oulu z 215.000 prebivalci leži 160 kilometrov južno od arktičnega kroga. Mesto zaznamuje spoj impresivne norijske narave – gozdovi, reke, jezera – z močno tehnološko identiteto, ki temelji na raziskavah in digitalnih inovacijah. Program EPK je obsežen in raznolik. Vključuje na stotine dogodkov v 39 občinah regije Oulu, zasnovani pa so tako, da povezujejo ljudi z umetnostjo, znanostjo, tradicijami, podnebnimi razpravami in življenjem v skupnosti. Mesto uradno začne svoje kulturno leto z bogatim otvoritvenim festivalom od 16. do 18. januarja, ki bo "urbano središče spremenil v živahno festivalsko vas s predstavami, razstavami, koncerti in interaktivnimi izkušnjami".

Nekaj programskih vrhuncev finske EPK: Frozen People – glasbeni festival v zaledenem Botnijskem zalivu, ki slavi "zimsko kulturo" z elektronsko glasbo in umetniškimi instalacijami na prostem; Art and Nature Projects – Climate Clock, serija stalnih umetniških del, ki raziskujejo odnos človeka do narave in podnebja; Sámi Cultural Showcases – razstave in predstave v čast avtohtoni kulturi Samijev, na primer razstava Ea-

nangiella: Glas dežele v Umetnostnem muzeju Oulu. Prav gotovo pa bodo letos Evropo preplavile tudi idilične podobe plavajočih savn na reki in jezeru, značilnih prav za to finsko regijo.

Seveda tudi Oulu prisega na kulturo kot gonilo razvoja: EPK Oulu ni le festivalsko leto, temveč si prizadeva spodbujati dolgoročni kulturni razvoj. Okrepili bodo lokalne ustvarjalne sektorje, razširili mednarodna partnerstva, privabili obiskovalce in spodbudili sodelovanje skupnosti, tudi po letu 2026. Z ukoreninjenjem programa v lokalni dediščini in drznem umetniškem raziskovanju vabijo domačine in obiskovalce, da "kulturo osmislijo kot gonilno silo pozitivnih sprememb – v podnebj, skupnosti in vsakdanjem življenju".

Programa sta seveda polna "spodbujanja ustvarjalnosti in trajnostnega razvoja ter negovanja bolj odprte in povezane Evrope"

Trenčín – od zgodovinskega središča do radovednosti

Na severozahodu Slovaške leži Trenčín s približno 55.000 prebivalci. (Torej za polovico Maribora in za dobre tri Nove Gorice). Ker imajo bogato zgodovino od rimskih časov do srednjega veka – Trenčinski grad je ena največjih trdnjav na Slovaškem –, vidijo prestolnico kulture kot priložnost za združitev dediščine s sodobno ustvarjalnostjo.

Program je zasnovan na radovednosti kot temeljni vrednoti. Strategija EPK ni le celoletni umetniški dogodek,

temveč "spodbujanje radovednosti kot gonilne sile za družbeno povezovanje, skupno znanje in nenehno urbano preobrazbo". Tudi v Trenčínu bodo imeli večdnevno otvoritev in poskrbeli so, da se ne prekriva s finsko, temveč bi se eventualni entuziasti lahko udeležili obeh. Otvoritvena slovesnost bo od 13. do 15. februarja. Med tem vikendom se bo zgodovinsko mestno središče preobrazilo v živi oder, kjer se bodo skupnosti, umetniki in obiskovalci lahko vključili v participativne dejavnosti – od parad in glasbe do gledališča, poezije in razprav na prostem. Poudarjajo vključenost in vabijo obiskovalce vseh starosti k raziskovanju kulture – ne kot gledalci, temveč kot aktivni sodelavci.

Kaj izpostavljajo? Razstave in umetniške instalacije, ki postavljajo v ospredje lokalno in mednarodno sodobno umetnost, na primer UHER: STOPY/TRACES in Igor Kalný: Nothing but an Artist; delavnice in dejavnosti v skupnosti – participativne seje, kot je Discover Portrait, in sodelovanja s šolami, prostovoljci in ustvarjalnimi vodji širijo kulturo v vsakdanje življenje; dialogi o dediščini in modernosti – predstavitev, ki poudarjajo zaščito in razvoj arhitekturne in kulturne identitete regije.

Trenčinski grad Foto: Visit Trenčín

"Trenčín s svojim nazivom povzdiguje mesto, ki je sicer manjše od mnogih evropskih prestolnic, a se ponaša z bogato tapiserijo zgodovine in sodobnega kulturnega življenja. Poleg gradu in srednjeveških ulic Trenčín gosti mednarodno priznane glasbene festivale, živahno umetniško sceno in skupnostne tradicije – vse to prispeva k njegovi dinamični identiteti. Leto prestolnice kulture te prednosti še krepi in vabi Evropo, da proslavi radovednost, ustvarjalnost in skupno kulturno dediščino v mestu, kjer se preteklost in prihodnost srečata v živahnem dialogu," še piše v ne posebno izvirni predstavitvi na uradni spletni strani EPK. GPS pravi, da je od Maribora do Trenčína 451 kilometrov. Primerno za izlet ob koncu tedna torej.

Omenimo še pretekle finske in slovaške EPK: leta 2000 so naziv nosili Helsinki, leta 2011 Turku, leta 2013 pa Košice.

Oulu ima tudi impozantno sodobno kulturno infrastrukturo. Foto: Oulu 2026

Plavajoča savna Foto: Visit Oulu

Naslov: Sončna cementarna

Avtor: BOŠTJAN VUGA

Rubrika/Oddaja: POMISLEKI

Žanr: KOMENTAR

Površina/Trajanje: 639,67

Naklada: 48.354,00

Gesla: URBANIZEM

Sončna cementarna

Konec sedemdesetih let. Vozim se smučat na Kanin. Soška dolina v okolici cementarne v Anhovem deluje belkasta, kot bi jo prekrivala fina snežna meglica. Celo drevesa in strehe hiš so beli. Po zraku se vrtinči droben bel prah, se useda na okenske police, travo in površino reke Soče, ki je na nekaterih mestih zeleno mlečna. Fasciniran sem s podobo industrijskega kompleksa z ogromnimi dimniki, močno betonsko konstrukcijo, žičnico potujočih korit z naloženim apnencem iz bližnjega kamnoloma in osvetljenim nočnim delovanjem tovarne. Nadrealnost v idilični Soški dolini. Cementarna v Anhovem je simbol napredka: dimniki, žar peči in hrup strojev vzbujajo občutek moči in skrivnostne privlačnosti.

BOŠTJAN VUGA

BRANKO SOBAN

RENATA SALECL

NOVICA MIHAJLOVIČ

BARBARA KRAMŽAR

ESAD BABAČIČ

IRENA ŠTAUDOHAR

VESNA MILEK

ZORANA BAKOVIČ

Vendar je belina v Anhovem posledica cementnega prahu v zraku, ne naravnega meglenega pojava. To snov je cementarna izpustila v okolje z mletjem apnenca ali pri transportu in skladiščenju cementa. Belina je bila moj prvi stik z materializacijo onesnaženja okolja, prvi povod za moje ekološko občutljivost. Okolje, ki sem ga dojemal kot naravno danost, je že kazalo močne posledice industrijskega posega. Belina je bila simptom in napoved. Simptom stoletja, ki je naravo razumelo kot surovino, in napoved prehoda v današnje obdobje, ko vse bolj razumemo, da narava ne sme biti človeku podrejena, temveč mora biti njegov partner.

V tistem času je v ZDA nastajal val ekoloških, protiindustrijskih eksperimentov, ki preoblikujejo odnos med bivanjem, mestom in naravo. Ti projekti so reakcija na naftno krizo, urbanizacijo in degradacijo krajine. Paolo Soleri je s projektom Arcosanti ustvaril ekološko mesto, gosto, energijsko učinkovito naselje, ki bi omejilo prostorski odtis človeka. Michael Reynolds je v puščavi Nove Mehike oblikoval prve *earthships*, samozadostne hiše iz odpadnih materialov, ki združujejo solarno energijo, recikliranje in pridelavo hrane. New Alchemy Institute je razvil prototipe biohabitov, bivalnih enot, ki so hkrati rastlinjak, energetski sistem in mikrokosistem. Ti prototipi so prva prava materializacija ekološke zavesti, zavedanja, da prostor, ki ga

naseljujemo, ni neskončen in nevtralen, temveč je občutljiv organizem. Mesto ni ločeno od narave, ampak se z njo združuje v nov tip ekosistema.

Bolj radikalni so umetniški projekti. Agnes Denes je leta 1982 na Manhattnu, pred takratnima dvojčkoma stolpov WTC, zasadila dva hektara pšenice. *Wheatfield* ni bila le gesta proti onesnaženju, temveč tudi predlog nove prostorske etike: tudi najbolj degradirani prostor se lahko preobrazi v živo okolje. Alan Sonfist je s svojim *Time Landscape* na Manhattnu zasadił rekonstrukcijo predkolonialnega gozda. Njegovo delo je trajno,

Novi habitat ne nastane čez noč – je rezultat vzdrževanja, saniranja, čiščenja, sodelovanja in dolgoročnega načrtovanja.

vključeno v mestni ekosistem. Deluje kot živi arhiv pozidanega teritorija. Takšni umetniški projekti pokažejo, da je mogoče tudi najbolj obremenjen prostor misliti kot prostor regeneracije, kot potencial za prihodnost.

V Slovenji je skupina OHO obravnavala naravo kot proces in partnerja, ne kot ozadje človekovih aktivnosti. Njeni člani so z materiali, kot so kamen, trava in hoja skozi prostor, ustvarili prakse, ki so bile bližje ameriški *landart* avantgardi kot tedanji domači akademski umetniški dejavnosti. Šemparska hiša, kjer je del skupine zaživel v družini, v skupnosti z naravo, je eden redkih primerov slovenskega ekološkega eksperimenta.

Že v šestdesetih letih so se v zgornji Soški dolini pojavili prvi naravovarstveni pomisleki, ko je država načrtovala gradnjo HE Trnovo. Čeprav leta 1965 še ni bilo množičnih protestov ali organiziranih civilnih gibanj, so se v javnosti in strokovnih krogih prvič pojavila vprašanja o tem, kaj bi

zajezitev pomenila za rečni ekosistem, krajino in življenje ob Soči. Ti dvomi so bili začetek prehoda obravnave narave iz surovine v entiteto.

V Anhovem je industrijski mastodont dolgo ostal nespremenjen. Degradacija prostora je bila razumljena kot cena napredka. Zato je proizvodnja azbestno-cementnih izdelkov v Anhovem trajala vse do leta 1996, ko je bila ukinjena zaradi evropskih regulativ, manj zaradi lokalnega pritiska.

Od leta 2010 dalje se je zgodba obrnila. Civilne iniciative so v okoljsko razpravo vnesle tisto, kar je v šestdesetih manjkalo, in to z jasnim glasom, organizacijo in politično težo. Postale so logičen naslednik prvih dvomov gradnje elektrarne ob Soči. Dvom je prerasel v organizirano in učinkovito aktivnost.

Anhovo danes ni več belo, cementnega prahu ni več. Soča ima barvo Soče. Cementarna uvaja tehnologije za zmanjševanje izpustov, objavlja trajne meritve zraka in znotraj svojega območja postavlja sončne elektrarne. Razumeva svojo vlogo do okolja, v katerem deluje. Razumeva, da je nezaupanje prebivalstva rezultat desetletja cementnega prahu, bolezní, azbesta in občutka, da je bila dolina predolgo prepuščena industrijskim interesom. Pozna tudi občutek pripadnosti in se zaveda dejstva, da je prav ona desetletja tvorila gospodarski in socialni temelj kraja in tega dela Soške doline. In prav ta odvisnost na eni in še vedno nezaupanje na drugi strani oblikujeta današnji odnos med prebivalci in cementarno ter nakazujeta smer za prihodnost.

Ali je mogoče infrastrukturo, ki je desetletja obremenjevala okolje, preoblikovati v element novega ekološkega sistema? Ali lahko industrijski kolos postane del prihodnjega, bolj občutljivega sobivanja med mestom, človekom in naravo? Ali je lahko cementarna novi habitat?

Območje cementarne bi lahko postalo ekološko-polifunkcijski prostor, kjer čista industrija sobiva z naravnimi, urbani in socialnimi prostori. Velike sončne elektrarne vpeljujejo koncept dvojne rabe: industrijski objekti in proste površine ob njih hkrati postanejo energetski vir. Ob tovarniških

ploščadih bi se lahko razvili samoopraševalni travniki, ki izboljšujejo biotsko raznovrstnost in ustvarjajo naravni filter med industrijo in reko. Ob njih bi lahko delovalo čebelarstvo s panji, postavljenimi na rob industrijskega kompleksa. Prostor bi odprli prebivalcem in ga hkrati povežali v širšo ekološko infrastrukturo doline.

Onesnaženje zraka in tal, sosežig odpadkov in pomanjkanje zaupanja lokalne skupnosti kažejo, da se industrijska paradigma ne more spremeniti zgolj z eno energetsko gesto, z več zelenimi površinami in čebelami. Vendar je v tem preobratu začetek prihodnosti Anhovga. V vračanju narave na območja, ki jih je industrija izčrpala. V ustvarjanju novih energetskih in krajskih sistemov, ki povezujejo ljudi, ekologijo in infrastrukturo. Novi habitat ne nastane čez noč – je rezultat vzdrževanja, saniranja, čiščenja, sodelovanja in dolgoročnega načrtovanja.

Novi habitat ni abstraktna utopija, temveč je kompleksen proces, v katerem se povezujejo tehnologija, ekologija in skupnost. Ko industrijski kraji začnejo delovati kot odprti ekosistemi, lahko postopoma spremenijo tudi čustveno geografijo skupnosti. Nezaupanje se umika. Sončne elektrarne so zato manj tehnični dosežek in bolj prvi projekt novega dialoga: korak k temu, da cementarna deluje kot partner, vpet v širši ekosistem doline.

Anhovo lahko postane nova destinacija – kraj regeneracije, izobraževanja, naravne revitalizacije in inovativne energetike. Tako bi se prostor, ki je bil desetletja simbol onesnaženja, lahko preobrazil v prostor, v katerem nastajata nova krajina in novo sobivanje med proizvodnjo in naravo.

Anhovo desetletje pozneje ni več tovarna kot izoliran kompleks, temveč je odprta krajina, ki vabi – ne odvrača. Novi habitat pomeni, da greš v Anhovo ne le na delo, temveč tudi plavat, se učiti, poslušati naravo ali preprosto uživati ob vodi. Ko industrija ni več ograjen otok, ampak del živega ekosistema, se spremeni tudi doživljanje kraja.

In prav v tem je največji potencial Anhovga: da iz industrijskega mastodonta zraste vključujoč prostor, v katerem se stikajo delo, narava, energija in skupnost – prostor, v katerega se želiš vračati. ●